

دستور ویلن

کتاب اول و دوم

برای دوره اول و دوم متوسطه موسیقی

ساخته

علینقی وزیری

تیر ۱۳۱۶ تهران

موسسوزاری

مرکز موسیقی بتهوون شیراز

مؤسسه‌ی فرهنگی - هنری ماهور
تهران، پل چربی، خیابان حقوقی، شماره‌ی ۴۲، طبقه‌ی همکف
کدپستی ۱۶۱۱۹، صندوق پستی ۴۷۷-۱۹۵۷۵
تلفن: ۷۷۶۰۱۰۲۰ فکس: ۷۷۵۰۶۵۵۳
www.mahoor.com
info@mahoor.com

دستور ویلن

کتاب اول و دوم

برای دوره‌ی اول و دوم متوسطه‌ی موسیقی

ساخته‌ی

علینقی وزیری

چاپ اول	۱۳۹۹
تعداد	۵۰۰ جلد
لیتوگرافی	بازان
چاپ	معرفت
صحافی	واژه پرداز اندیشه

© حق چاپ محفوظ است.

شابم: ۹۷۹-۰۰-۸۰۲۶۲۸-۷۵-۵ ISMN: 979-0-802628-75-5

یادداشت ناشر

سابقه‌ی حضور ویلن در ایران دست‌کم به اواسط دوره‌ی ناصری باز می‌گردد. نخستین معلمان آموزش این ساز را می‌توان در میان اروپاییانی یافت که به واسطه‌ی آموزش موزیک نظام به ایران دعوت شده بودند و با تکنیک نوازندگی آن به شیوه‌ی غربی آشنایی داشتند. اما با توجه به امکانات اجرایی ویلن در موسیقی‌های غیرغربی و نیز شباهت آن با کمانچه در موسیقی دستگامی ایران، این ساز به سرعت مورد توجه موسیقیدانان ایرانی قرار گرفت تا جایی که دیگر در اواخر دوره‌ی قاجار نقشی مهم میان ادوات اجرای موسیقی ایران برایش رقم خورده بود. نخستین استادان ایرانی ویلن، کمانچه‌نوازان و یا هنرمندانی برخاسته از سنت موسیقی دستگامی بودند که دوره‌ی نواختن ویلن را به شیوه‌ی غربی نزد معلمان خارجی آموخته بودند اما هیچ‌یک از این استادان تألیف منتشرشده‌ای ویژه‌ی آموزش این ساز نداشتند. کتاب حاضر نخستین اثر مکتوبی است که توسط علینقی وزیری برای آموزش نوازندگی ویلن در موسیقی ایرانی تألیف شده است. پیریزی این کتاب از سال ۱۳۰۶ش برای تدریس در مدرسه‌ی عالی موسیقی آغاز شد و پس از تکمیل، نسخه‌ی نخست آن با عنوان «دستور ویولون، کتاب اول» برای دوره‌ی اول متوسطه در اسفندماه ۱۳۱۲ش به چاپ رسید اما چند سال بعد، بخش دومی نیز برای دوره‌ی دوم متوسطه به آن افزوده شد و اثر پیش رو نسخه‌ی دوم و کامل‌شده‌ی این کتاب است که برای دوره‌ی اول و دوم متوسطه (هنرستان) تدوین شد و در سال ۱۳۱۶ش به چاپ رسید. وزیری در مقدمه‌ی کتاب می‌نویسد: «البته با دستورهای مفصلی که حاصل تجربیات چندین قرن گذشته‌ی دنیاست و از استادان بزرگ این صنعت [هنر] در دست می‌باشد، شاید در نظر اول تدوین این کتاب را کاری آسان دانسته، بنابراین خیلی زودتر انتظار طبع آن را داشته‌اید. علت تأخیر طبع آن تا به حال، از یک طرف به واسطه‌ی عسرت مالی و از طرفی عدم احتیاج عموم به واسطه‌ی آشنانیدن به نت بوده است. ولی همین تأخیر برای ما موجب تکمیل تجربیات گشت. زیرا بر ما ثابت شد که دستور ما باید به کلی مطابق روحیات و ذوق خودمان و مخصوصاً بیشتر روی طرز خاص موسیقی ایرانی و مشرق تشکیل گردد و ضمناً نوعی ترتیب بیابد که سبک نواختن و قواعد موسیقی اروپایی هم از آن به دست بیاید».

قواعد نوت و نظری موسیقی

(۱۳)

قواعد نظری (تئوری) موسیقی در دستور و با کتاب نظری موسیقی تألیف نگارنده بطور تفصیل نگاشته شده و در اینجا

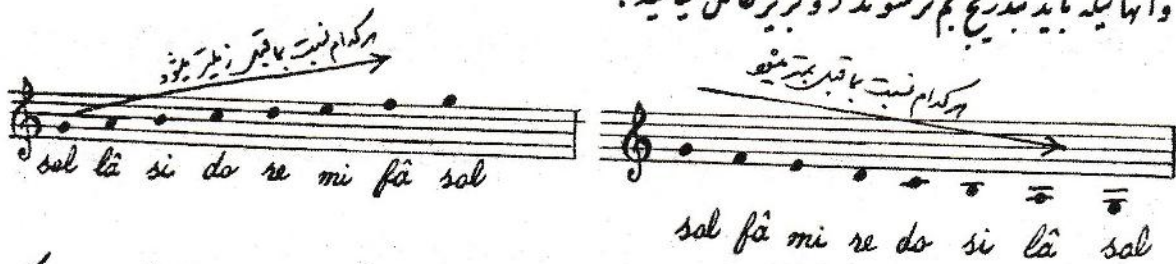
بمختصرترین وجهی که ممکن است صحبت میشود:

- ۱- صدای موسیقی بوسیله هفت نوت نموده میشود: *do re mi fa sol la si* (دو ر می فا سل لا سی)
 حامل
- ۲- پنج خط افقی متوازی برای نوشتن نوتهای بکار میرود که حامل مینامیم:
- ۳- در حامل پنج خط و چهار بین خط هست که هر کدام محل گذاردن یک نوتی است و چنانکه نموده شده خط اول آنست که زیر واقع شده.

- ۴- کلید سل علامتی است که اول حامل سمت چپ گذارده نوت را از آن بعد میزنند و نوتی که روی خط دوم واقع شود سل نامیده میشود.

- ۵- در صورتیکه مثل را ماخذ بگیریم نوتهای یک نسبت با آن باید صدایشان زایل تر بشود بتدریج رو به بالای حامل میروند و آنها یک نسبت باید بتدریج بم تر شوند رو به زیر حامل می آیند:

- ۶- شکل نوتهای بمناسبت طول صوت (کشش) آنها تغییر مینماید چنانکه نوت سیاه را (♩) که معرف یک ضرب یا یک قدم کشش است ماخذ بگیریم اضعاف آن: سفید (♩) که برای دو قدم یا دو ضرب است - گرد (♫) برای چهار قدم

(۱۴)

یا چهار ضربت و کسورش یعنی کسورنوت سیاه: چنگ (♩) نصف سیاه - دو لا چنگ ربع سیاه - سه لا چنگ
هشت یک سیاه است

۷- موسیقی ضربی آنست که بمیزانهای مساوی از نظر ضرب تقسیم شده باشد آن تقیبات را بعد از کلید در اول حال

بوسیله این اعداد معلوم مینمایند: دو ضربی = $2/4$ - سه ضربی = $3/4$ - چهار ضربی = $4/4$. و بوسیله خط میزان

قسمت تقیبات مساوی میشود:

۸- در مقابل هر کششی از صدا سکوتی هست که بهمان اسم نامیده میشود:

۹- موسیقی عبارت از ترکیب صدا و سکوت است که هر کدام بموقع

لازم گذاشته میشود بنا بر این در موسیقی دو ضربی ممکن است حاصل جمع

سکوت و صدا هر دو یک میزان دو ضرب را تشکیل دهد:

۱۰- برای اینکه بخوانند وزن را بشناسند ما شیم صرف نظر از سرنوتها که بواسطه موقعیت و محلشان درجه ذیل (زیر) و بی صدا ما

را معلوم مینمایند فقط و بنا به نوتها را که محلشان نشان دادن اصل وزن است ما ذکر فرشته با دست راست بسمت پائین و بالا

و ضرب را بطور مت و بی نشان میدهم و لفظ (پام) که در واقع تقلید آوای طبل یا ضربت در هر نوتی باین ترتیب میگویم

۱۱- عمل فوق را ضرب خوانی گوئیم و همین عمل را وقتی کاملاً نمانیم یعنی اسم نوتها را نیز بگوئیم وزن خوانی نامیم بطریق ذیل

(۱۵)

۱۲- همین طور تفاوت سرایش (*Salfage*) با وزن خوانی در این است که در اولی گذشته از اسم نوتها و وزن باید هر نوتی را با آهنگ صحیح خود ادا کرد ولی در وزن خوانی فکر آهنگ نوت نیستیم فقط اسم آن و وزنش موضوع عمل است.

۱۳- در میزان زدن بر تپ ذیل تمرین نماید:

برای دو ضربی پائین و بالا: برای سه ضربی پائین است بالا برای چهار ضربی پائین است بالا سرود های نمره ۱۵-۱۸-۲۱-۳۵-۴۱-۴۶-۴۷ را وزن خوانی نموده سرانیدن آنها را با معلم کار کنید و بجزئی یا موزید تا از تمرین آنها گوش تربیت کرد و اگر سه ماه هم صرف این کار بشود و بعد بویلین بردازید باز صرف با شما زیر اترقی ویلین سر تغییر میگردد.

۱۴- علامات تغییر دهنده: دیز (*Diez* #) نیم پرده صدرا از لیتر میناید. بمل (*Bemol* b) نیم پرده صدرا بم تر میناید. بکار (*Bekâr* ♭) صدرا بحال طبیعی خود عودت میدهد. سوری (*Sori* #) ربع پرده بین دیز و بکار است. گرن (*Karon* ♯) ربع پرده بین بمل و بکار است: این علامات را اگر بعد از کلید در اول حامل ترتیب معینی بگذارند علامات ترکیبی نامیده شده و در تمام قطعه حکومت می کنند: مثلاً اگر بعد از کلید یک دیز است از روی قاعده میدانیم که آن فا# است که علامت ترکیبی شده و اینطور میفهمانند که در تمام جریان قطعه هر وقت فانوشته شده باید دیز اجرا نمود... و اگر در بین جریان قطعه در یک میزان یکی از این علامات گذارده شود فقط در یک میزان حکومت نموده و باین دلیل علامت عرضی نامیده میشود.

(۱۶)

۱۵- نقطه که نسبت راست نوت یا سکوت گذارده شود نصف برکشش آن میفراید.

۱۶- دو نوتی را که دارای یک آهنگند بوسیله خط اتحاد بهم متحد نمایند.

۱۷- چند نوت را بوسیله خط اتصال بهم متصل بنمایند یعنی بدون آن که با یک کشش آرته یا با صدای صاف ارسال باید اجرا شود.

موسیقی حامل بالاساوی بحامل زیر است

چون نقطه یک سیاه افزوده است بر سایر
بلرز زیریم است

مثال

۱۸- کام بزرگ گامی است که دارای پنج پرده و دو نیم پرده باشد و شرط حتی آنست که نیم پرده با چینی درجات سوم و چهارم

و مهم و هشتم باشد و این ترتیب دارای دو دانگ متساوی است:

کام بزرگ *da*

۱۹- کام کوچک گامی است که دارای سه پرده است و سه نیم پرده و یک پرده افزوده نیز دارد ولی باید ترتیب

مثال واقع شوند پس این ترتیب دارای دو دانگ غیر متساوی است:

کام کوچک *la*

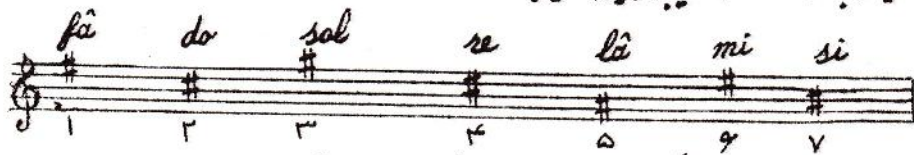
۲۰- ترنوله (سه بر دو *Selbordo*) سه نوتی است که در مدت دو نوت هموزنش میاید نوشت :-

(۱۷)

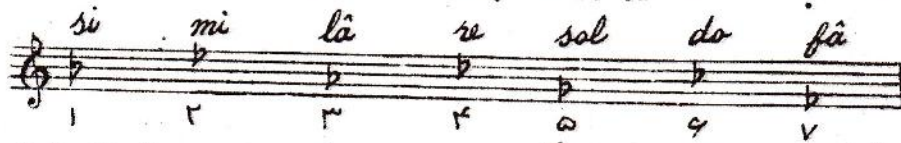
همین طور دو له (دو برسه dabarse) بعکس دو نوتی است که در میزاهای سه تا نئی بجای سه نوت هموزنش باید

۲۱- توالی دیز برای علامات ترکیبی باین ترتیب است:

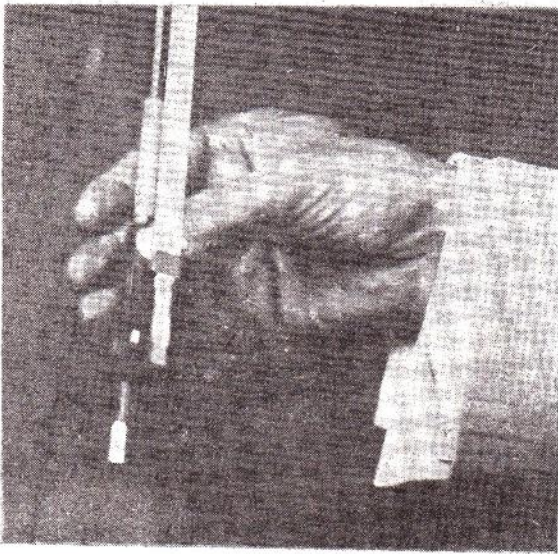

۲۲- توالی بمل برای علامات ترکیبی باین ترتیب است که در واقع معکوس دیزهاست:

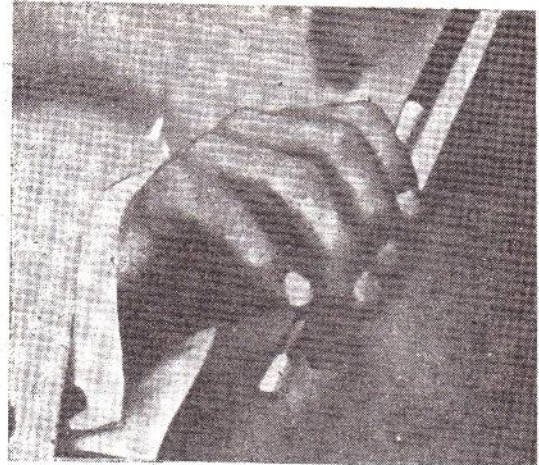

تصوره - سری دیگر نیز مطابق همین قواعد ترکیب میشود ولی در آوازهای ایرانی با اندازه توسعه هست که باید

نظری ایرانی بعد از نظری اروپایی^{علیه} تحصیل گردد و در اینجا موقعیت ندارد.

ش ۱ - طرز گرفتن آرشه و مجلی که انگشتان به آرشه تکیه میکنند

ش ۲ - طرز مداور بودن انگشتها روی آرشه و محل تکیه انگشتان

ش ۴ - نشست انگشتان دست چپ در تنش سوم روی سیم دوم است . اگر انگشت چهارم بطرز مداور نشیند انقباضی در میج حاصل میشود که اثر شوم آن در موقع ارتعاش دادن معلوم میگردد .

چوب آرشه باید بست خارج بدن متمایل باشد - میج راست بشکلی مداور است مثل اینکه میخواهید آنرا بوسید - و پس از کشیدن - در میان آرشه میج با ساعد مستقیم و در یک خط شده (ش ۴) و دزنوک آرشه آنها بست بائین (ش ۵) حاصل میشود

ش ۳
کشیدن آرشه
راست

(۲۷)

در شق ۴ از هر طرف که آرشد شروع بشود تا وسط آرشد که برسد باید دو ضرب کشش نوت تمام شود.

(پایین آرشد $p.\hat{a}$) (بالا آرشد $B.\hat{A}$)

(۲۹)

بطور عموم باید سگین و محکم کار نمایند و تا یک درس خوب آموخته نشود بدرس دیگر نپردازید.

مؤسسه‌ی فرهنگی - هنری ماهور
Mahoor Institute of Culture and Arts
www.mahoor.com info@mahoor.com

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ تومان

ماهور
مرکز موسیقی بتهوون شیراز